

کسب و کاری که دیگر نیست

تحلیلی بر روند رو به افول نهادن نرم افزارهای نشر رومیزی فارسی

علیرضا صالحی

اشاره

«من در آن مقطع همیشه از خودم می پرسیدم که آیا دوست دارم پسرم از نرم افزاری استفاده کند که دنیا از آن استفاده می کند، یا از زرنگار و پاسخ من، زرنگار نبود. نمی خواستم که کاربران ایرانی در زرنگار حبس شوند و از دنیا عقب بیفتند.»

این را دکتر محمد صنعتی می گوید که زمانی نرم افزارش یعنی زرنگار، حاکم بلامنزاع بازار نرم افزارهای نشر رومیزی فارسی بوده است. روزگاری زرنگار یعنی تایپ فارسی، یعنی نرم افزار ایرانی. این جلال و جبروت، چندی است که فروخته و دیگر کسی نه سراغ از زرنگار که سراغ از «نقش»، «الف»، «ویرایشگر»، «گستره نگار» و بقیه نیز نمی گیرد. در ویژه نامه ای که از آفیس و نرم افزارهای مجموعه آن به ویژه Word صحبت می کنیم، جای رقبا ایرانی به شدت خالی است. در این میدان، هیچ کس نمی خواهد رودرروی Word قرار بگیرد. همه آن هایی که نام بردیم مقهور Word غول آسا شده اند. Microsoft همه را بلعیده است.

برای شما می زنم. ما در یک محاسبه نسبتاً دقیق نتیجه گرفتیم که ساخت یک قلم نستعلیق هزار قطعه ای، حدود ۶۰ میلیون تومان هزینه دارد. طراحی و تولید بعضی از قلم های چاپی به یازده نفرسال نیاز دارد. هزینه مالی این نیروها را حساب کنید. آیا این هزینه برگشت دارد؟»

البته به اعتقاد نگارنده، این تمام صورت مسأله نیست. Word از زمان ورود به بازار، منظورم Word 6.0 است که امکان عربی نویسی در آن وجود داشت، یک جنبه از کسب و کار نشر رومیزی ایرانی را تعطیل کرد و آن امکان فارسی نویسی بود. البته درست تر است بگویم عربی نویسی بدون شک با بودن این برنامه، موضوعیت نوشتن برنامه هایی که فقط وظیفه فراهم آوردن امکان حروفچینی فارسی را بر عهده داشتند، از میان رفت. همان گونه که با آمدن ویندوز ۲۰۰۰ و نسخه های بعدی آن، بساط فارسی سازی ویندوز و کسب و کارهایی که پیرامون آن شکل گرفته بود، برچیده شد. اما آیا همه نرم افزار

می گوید: «اگر می خواستیم با همکارانمان در ایران رقابت کنیم، این رقابت عادلانه بود. رقابت سالم زرنگار و نقش اگر ادامه می یافت به نفع همه ما بود، اما با Word نمی شد رقابت کرد. به دلیل فقدان قوانین مشخص و معینی در زمینه حق مؤلف و حق کپی، سیل نرم افزارهای خارجی به بازار ایران جاری شد، آن هم رایگان، فقط باید پول CD و ضبط را می دادید. در این رقابت معلوم است که بازنده کیست. قیمت زرنگار و نقش ۱۲۰ هزار تومان بود و نشر الف، ۱۲۵ هزار تومان، اما Word فقط هزار تومان.»

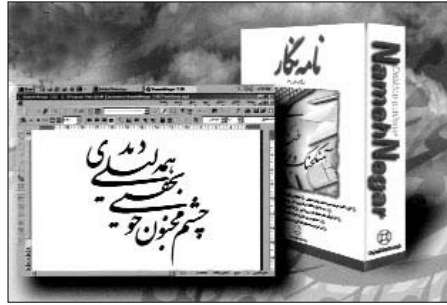
این استدلال ها و دلایلی دیگری نظیر این ها، باعث شده است که توسعه دهندگان اصلی نرم افزارهای نشر رومیزی در ایران، پس از ورود Word به بازار، دیگر گرد تولید یا توسعه چنین برنامه هایی نگردند و ترجیح دادند که عطای آن را به لقاییش ببخشند.

علی هاشمی از شرکت گام الکترونیک (تولیدکننده برنامه نشر الف و نامه نگار) هزینه این رقابت را سرسام آور توصیف می کند. وی پس از تأکید بر عدم امکان رقابت نرم افزارهای ایرانی با نرم افزارهای خارجی رایگان می گوید: «مسأله این است که آیا فروش یک برنامه نشر، هزینه هایی را که برای تولید آن شده باز می گرداند یا خیر. من مثالی

در این نوشته می خواهم موضوعی را بررسی کنم که به طور پراکنده اشاره هایی به آن در کتاب سال شبکه داشتیم. در فصل آغازین کتاب سال شبکه (شماره ۳۹ - دی ۸۲) که به نشر رومیزی اختصاص داشت، گفتگوهایی را با بزرگان این صنعت در کشور داشتیم و همگی آن ها به نوعی علت پایان کار نرم افزارهایشان را ورود Word به بازار می دانستند. دکتر صنعتی معتقد است که «پایان زرنگار سال ۷۵ بود. در واقع زرنگار مغلوب Word شد. چون همیشه رسم رایج رابطه شرکت های بزرگ و کوچک همین طور بوده است. زمانی که یک غول اقتصادی مانند مایکروسافت به بازار حمله می کند، مثل بهمین بر سر بازار فرو می ریزد. از شرکت های بزرگ شروع می کند و پس از این که تک تک آن ها را شکست، به سراغ کوچک ترها می رود. این اتفاق در همه جای دنیا افتاد. از Word Perfect توانمند گرفته تا زرنگار ما.»

سیامک غنیمی فرد از شرکت نقش، که زمانی نرم افزار نقش یعنی رقیب اصلی زرنگار را تولید کرده بود، به نوعی دیگر بر همین اعتقاد است. وی

بسیار بها می دهند، وجود محصول ایرانی، بهتر از محصول خارجی بدون پشتیبانی، ولو ارزان قیمت نیست؟

نکته دیگری که به ذهن متبادر می شود آن است که افزودن Plug-in یا برنامه های الحاقی به نرم افزاری همچون Word می توانست یکی از راه های برون رفت از چالش پیش آمده باشد. تا بتوان علاوه بر استفاده از امکانات Word، ویژگی های خاص زبان فارسی را نیز به همراه داشت. یعنی مشابه همان کارهایی را که نرم افزاری هامون، نرم افزاری پرنیان یا نرم افزاری سینا پیوند انجام دادند و در حقیقت کسب و کار جدیدی را براساس واقعیت های بازار جهانی بنا کردند.

به علاوه هنوز کارهای زیربنایی همچون OCR فارسی برای خواندن حروف تاییبی فارسی یا دست نویس فارسی انجام نشده است.

خانم عصار (شرکت گام الکترونیک) با تأیید بر این که «اگر در کشور ما کسانی به واقع نگران زبان، رسم الخط و فرهنگ زبان فارسی بودند، نشر رومیزی در ایران سقوط نمی کرد»، می افزاید که: «تصور می کنم این یک پروژه ملی است و حتماً تا مقطعی باید از سوی دولت حمایت شود. شرکت های خصوصی در کشور ما توان سرمایه گذاری در بخش تحقیق و توسعه را ندارند. بنابراین پروژه های مهم باید از سوی دولت حمایت شوند».

اما در مجموع آیا می توان نتیجه گرفت که نابودی نرم افزارهای نشر رومیزی فارسی فقط به دست Word صورت گرفت و هیچ عامل دیگری در آن دخیل نبوده است؟

یا همان گونه که آقای عباسی از شرکت نرم افزاری سینا پیوند می گوید: «من به نوعی تقدیر هم در این قضیه معتقدم. زرنگار تولدی داشت، بالندگی و رکودی. این اتفاقی بود که باید می افتاد و افتاد. خیلی نمی توان در علل و عوامل پنهان و آشکار آن کندوکاو کرد. در واقع قضیه به این پیچیدگی نیست. تقدیر این طور

بوده دیگر!»

نشر رومیزی فارسی، در حروفچینی آن خلاصه می شود؟

قطعاً پاسخ منفی است. آقای هاشمی در همین رابطه به درستی اشاره می کند که: «عرضه نشر الف با اقبال ویندوز ۳/۱ در ایران تقارن شد. بنابراین تصمیم گرفتیم با توجه به گسترش تدریجی ویندوز نزد کاربران، نسخه تحت ویندوز آن را تهیه کنیم. در همین حال Word در بازار ایران بیشتر و بیشتر نفوذ می کرد، ... چنین شد که ما در ادامه سرمایه گذاری روی برنامه های نشر شک کردیم ... شرکت به این نتیجه رسید که ادامه این سرمایه گذاری به صرفه نیست. اما من هنوز فکر می کنم که اگر راهمان را در برنامه های نشر ادامه می دادیم، در حال حاضر می توانستیم با برنامه های نشر خارجی رقابت کنیم. الان که به تصمیم آن زمان نگاه می کنیم، به نظر می رسد که پیش بینی ها با آن چیزی که اتفاق افتاد چندان مطابق نبود. شاید اگر یک برنامه نشر فارسی روی ویندوز وجود داشت، با استقبال خوبی مواجه می شد».

آیا نمی شد برنامه ای داشت که مزیت هایی نسبت به Word داشته باشد و همین مزیت ها سبب ادامه حیات آن شود؟ آیا تا وقتی که یک نرم افزار ایرانی، مابه ازای خارجی ندارد می تواند به حیات خود ادامه دهد و رشد کند؟ آیا اگر زمانی نرم افزارهای مالی و حسابداری دارای نسخه های عربی شوند که امکان تعریف کاربردها توسط کاربران در آن ها وجود داشته باشد، باید از این گروه از نرم افزارها نیز چشم پوشید؟

در نشر رومیزی ویژگی هایی همچون مرتب سازی فارسی، غلط یاب املائی فارسی یا خط نستعلیق می تواند وجود داشته باشد که در مشابه های خارجی آن ها موجود نیست یا اگر هم باشد به دلیل عدم تطابق با ریزه کاری های زبان و خط فارسی، عملاً کارایی چندانی ندارد.

درست است که خط فارسی و عربی، شباهت هایی در ظاهر دارند اما قوانین متفاوتی بر آن ها حاکم است. و نرم افزارهای خارجی همگی بر مبنای زبان عربی هستند. تفاوت در چسبیدگی حروف، خاصیت ترکیب پذیری در لغات و مسایل اساسی دیگر، از تفاوت های خط فارسی و عربی هستند. آیا در Word این موارد لحاظ شده است؟

به غیر از این ها به نظر می رسد که همچنان راه برای ورود نرم افزارهای نشر رومیزی فارسی باز است. آیا برای نرم افزاری به اهمیت «نشر رومیزی» که کاربران آن به پشتیبانی و خدمات پس از فروش